

גליון א'ז

לקראת שבֿת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע
פרשת בשלח

חמישה עשר בשבט
– בעבודת השם ובחינוך הילדים –

סיום הדמב"ם – קיום מצות ת"ת לעת"ל

"אחות גדולה" או "אחות אהרן"?

קובץ זה יוצא לאור לעילוי נשמת
ה"ה הרב החסיד ר' מאיר ב"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

ולזכות בניו הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד כשר,
ובחצלאה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

בשלה

ב • מקדא אני דודש

"אחות גדולה" או "אחות אהרן"?

תפרים מספר "אצרות שש"י" שיל בקרוב – ע"פ לקסי שוחות
ח"א עמ' 55 ואילך.

ה • פנינים • עיון וביאור

• איך יתכן שירצו ישראל לחזור למצרים?

ע"פ תורת מנחם חמ"ב עמ' 182 ואילך.

• מה שמע הקב"ה "בתוך" תלונות ישראל?

ע"פ לקסי שוחות חמ"ב עמ' 165 ואילך.

ו • יינה של תורה

חמישה עשר בשבט – תענוג בעבודת ה'

ע"פ תורת מנחם חמ"ב ח"ב עמ' 1138 ואילך.

ט • שיחות קודש

"להחיות בהם נפש כל חי"

י • פנינים • דרוש ואגדה

• כיצד יבוא האדם שלא יהיו
לו קשיים בעבודת ה'?

ע"פ תורת מנחם חמ"ב עמ' 183 ואילך.

• ה"אומנות" שהורישו האבות
לכל אחד מישראל

ע"פ לקסי שוחות ח"א עמ' 54

יא • חידושי סוגיות

קיום מצות תלמוד תורה לעת"ל

ע"פ לקסי שוחות חב"י עמ' 237 ואילך; חב"ה עמ' 304 ואילך.

יד • תורת חיים

הגרעין, הפרי והאילן – בעבודת החינוך

טו • דרכי החסידות

פעולת הגנן ושקידתו בהטבת הנטיעה

וזאת למדועי, שברך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו שם, ויש להיפך, אשר במקורם מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגויות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתותם.

לקראת
שבת

ביאורים על פרשת השבוע

נלקטו ונערכו מתוך תורתו של

כ"ק ארמו"ר מליובאוויטש וצוקל"ה נבנ"מ ז"ע

ראש השנה לאילן

בעבודת השם ובחינוך הילדים

נושא מרכזי בגיליון זה הוא חמישה עשר בשבט – ר"ה לאילן, הוראות שונות בעבודת ה' שיש ללמוד מעניין פירות האילן, וכן אודות השוואת האדם לאילן, "כי האדם עץ השדה", בנוגע לעבודת חינוך הילדים.

במדור 'יינה של תורה' יתבאר בהרחבה עומק עניין פירות האילן בעבודת השם, המורים על עבודת ה' ולימוד התורה מתוך תענוג וחשק, וכיצד הדבר שייך בעבודת כל אחד ואחד. ובקשר לכך במדור 'שיחות קודש' יודגש הצורך לחדול מעיסוק בתענוגים גשמיים תמורת תענוג מעניינים רוחניים, וכן אודות התענוג שבעבודת הצדקה.

המדורים 'תורת חיים' ו'דרכי החסידות' הוקדשו להוראות בעבודת ה' מכך ש"האדם עץ השדה": עבודת החינוך, תפקידו של ה'גנן' המלמד תלמידים, והזהירות הכרוכה בגידול הפירות.

מ"ו בשבט האי שתא הוא גם יום גמרה ש"ל תורה, סיום מחזור מ"ה בלימוד שיעור היוםי ברמב"ם כפי תקנת רבינו ז"ל, ובקשר לכך הצגנו במדור 'חידושי סוגיות' ביאור בלשון הרמב"ם בסיום הבורו בנוגע לדיעת התורה בימות המשיח.

ויהי רצון שנוכה לקיום היעוד המבואר בסיום הרמב"ם, אשר 'לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד. . שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, בב"א.

המערכת

מקרא אני דודש

ביאורים בפשוטו של מקרא

"אחות גדולה" או "אחות אהרן"?

בפירוש הכתוב "ותקח מרים הנביאה אחות אהרן" הביא רש"י שני פירושים: אחד ש"נתנבאה כשהיתה אחות אהרן, קודם שנולד משה", והשני שאהרן "מסר נפשו עליה כשנצטרעה" – מה ענין התואר "אחות אהרן" (לפי שני הפירושים) לסיפור שירת הים, שלכן נמצא תואר זה דוקא כאן?

"ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתים ובמחלת. ותען להם מרים שירו לה' כי נאה נאה סוס ורקבו רמה בים" (טו, כ-כא)

ותקח מרים הנביאה – היכן נמצאה; כשהיתה 'אחות אהרן', קודם שנטל משה. אמרה: עמדה אמי שתלד בן וס', כדאיתא בסוטה. דבר אחר: 'אחות אהרן', לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה, נקראת על שמו:

לכאורה, כוונת רש"י היא ליישב לשון הכתוב "מרים הנביאה אחות אהרן", שמעוררת את הקושי (ובלשון הש"ס (סוטה יב, ב)): "אחות אהרן ולא אחות משה" ?!

ומתרץ רש"י בשני אופנים: א) הכינוי "אחות אהרן" בא להדגיש את זה שהתנבאה עוד לפני שנולד משה, כשהיתה "אחות אהרן" לבד. ב) נקראה בשם "אחות אהרן" משום שאהרן הוא שמסר נפשו עליה.

אבל לפי שני הפירושים חסר ביאור: מה שייך זה שהיתה מרים "אחות אהרן" לנידון דין, שירת הים?

ובפרטיות:

להפירוש הראשון – מה שייך לכאן זה שמרים התנבאה עוד "קודם שנולד משה"? ולהפירוש השני – אם אכן נקראת מרים על שם אהרן בגלל שהוא מסר נפשו עליה, "למה דוקא במקום זה יחסה הכתוב כן ולא במקום אחר שנזכר שמה" (ל' ה"תורה תמימה") ?!

ב. ויש לבאר בזה, ובהקדים:

כד דייקת בלשון רש"י ב'דיבור המתחיל', הרי הוא מעתיק מן הכתוב את התיבות "ותקח מרים הנביאה"; ולכאורה, אם כוונתו היא (רק) לפרש את הלשון "אחות אהרן" – היה לו להעתיק תיבות אלו בלבד (ולכל היותר להביא גם תיבת "הנביאה")!

ומזה שרש"י מוסיף להעתיק גם התיבות "ותקח מרים", מובן שתוכן פירושו שייך הוא לתיבות אלו ("ותקח מרים הנביאה"), והיינו שרש"י לא נתכוון רק לפרש את התואר "אחות אהרן", אלא שנתכוון ליישב קושי בל"י בסיפור הנהגת מרים כאן, כדלקמן.

ג. הקושי שבא רש"י ליישב הוא - כיצד עשתה מרים דבר גדול כזה מבלי לקחת רשות ממשה רבינו?

הרי בהכתובים שלפני זה (בענין זה עצמו) נאמר (יה לא) "ויאמינו בה" ובמשה עבדו", שמזה מובן עד כמה בטלים היו כל בני ישראל אל משה באותה שעה. ובכן, איך זה עשתה מרים מעשה גדול כזה, אמירת שירה וכו', ובאופן ש"ותצאן כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות" - ולא מצינו שנטלה רשות ממשה על זה?

וכדי לתרץ זאת מפרש רש"י שמרים היתה נביאה "כשהיתה אחות אהרן כו'", שלפי פירושו נמצא שהכתוב מדגיש את גדולתה של מרים וערכה לדרגת משה:

א. מרים נקראה בשם "מרים הנביאה" - בה"א הידיעה, שהיתה נביאה ידועה;

ב. לא זו בלבד אלא שהיתה נביאה גדולה ביותר, עד כדי כך שהיתה נביאה כבר בהיותה "אחות אהרן", עוד לפני שנוֹלַד משה;

ג. יתירה מזו: תוכן נבואתה היתה "עתידה אמי שתלד בן" - הנבואה על לידת משה, רבן של כל ישראל, באה דוקא על ידי מרים. והיינו, שאף שמדובר בענין בל"י, שאינו שייך אליה באופן פרטי אלא יותר לאביה ולאמה: עמרם ויוכבד, בכל זאת הנבואה על כך לא היתה אֵלֵיהֶם (ולא לאהרן), אלא דוקא לַמִּרְיָם!

שמכל זה מוכח שדרגת נבואתה היתה גדולה ביותר, ולכן אין פלא שהיתה יכולה ורשאית לענות השירה בפני משה רבינו.

ד. והנה, בל"ז פירוש זה - שכוונת הכתוב באומרו "הנביאה אחות אהרן" היא לבאר את גודל מעלת מרים ביחס למשה, שבזה יתבאר כיצד היתה רשאית לומר השירה בלי לבקש רשות כו' - מוסכם הוא לכולי עלמא;

אמנם יש כאן דיוק פראטי, שבזה נחלקו שני הפירושים - והוא: למה אמר הכתוב "אחות אהרן" ולא "אחות משה"?

כלומר: כיון שכוונת הכתוב היא לספר ערך נבואתה של מרים לגבי משה (שלכן יכולה היתה לענות השירה בפניו) - הרי היה מתאים יותר לומר "הנביאה אחות משה", אשר גם אז היתה מובנת הכוונה, שהיא "אחות" וקרובה לדרגתו של משה בענין הנבואה (וע"ד דברי רש"י עה"פ ויחי מט, ה) "שמעון ולוי אחים" - "בעצה אחת" !

ועל זה מיישב הפירוש השני, שישנו עוד טעם למה מפרש דרגת מרים על ידי התיבות "אחות אהרן" דוקא (ולא "אחות משה") - "לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה נקראת עַל שמו", היינו, שכן היו קורין אותה, ומכיון שנקראה על שם אהרן, לכן קוראה הכתוב "אחות אהרן".

ולכן דוקא כאן ייחסה הכתוב כן – כאשר בלאו הכי צריך להזכיר את מעלת נבואתה והיותה "אחות" (למשה או לאהרן).

[ומדויק הדבר בלשון רש"י בפירוש השני, שמתחיל – "דבר אחר: אחות אהרן וכו'", והיינו, שכל מה שנחלק הפירוש השני על הראשון הוא רק בהדיוק ד"אחות אהרן" (ולא "אחות משה"), אבל בהכוונה הכללית של הכתוב אין מחלוקת].

ה. והנה, הטעם שרש"י מביא פירוש זה – שהיתה נקראת "אחות אהרן" בגלל שאהרן מסר נפשו עליה – כפירוש שני בלבד (שאינו מקובל כפירוש הראשון והעיקרי), יש לפרש בפשטות:

המאורע שבו אהרן "מסר נפשו" על מרים היה זמן ארוך לאחר המאורע דקריעת ים סוף – וקשה לומר שהיא נקראת כאן "אחות אהרן" על שם העתיד.

[ואף שמצינו בפרשת בראשית (ב, יד): "ושם הנמר השלישי חדקל הוא ההולך קדמת אשור", ומפרש רש"י שעדיין לא היה אשור ו"כתב המקרא על שם העתיד" – שונה הדבר שם שאי אפשר לקרותו בשם אחר, מה שאין כן בנידון דידן].

ועוד קושי עיקרי בפירוש זה – שהרי כוונת הכתוב כאן היא לדבר בגודל מעלתה של מרים, ואין יקראנה בחדא מחתא בשם "אחות אהרן" המזכיר את זה "שנצטרעה"?! ולכן הפירוש הראשון והעיקרי אינו כן.

ו. ובדרך הרמז יש לפרש, אשר כוונה מכוונת יש בזה שדוקא כאן מזכיר הכתוב (לפי הפירוש השני) את זה שאהרן מסר את נפשו על מרים והיתה "נקראת על שמו". והביאור בזה: בענין היחס שבין נשי ובנות ישראל לבין האנשים בני ישראל, מצינו שני קצוות. מחד גיסא ידוע שיש כמה מעלות בהנשים שאין בהאנשים (ראה תענית כג, ב. מפרשי התורה עה"פ ויקהל לה, כב. פרקי דר' אליעזר פ"ה – הובא בטור או"ח סתי"ז. פרש"י פינחס כו, סד. ועוד), אמנם לאידך האשה צריכה להיות בהתבטלות כלפי האיש, וכמאמר "איזוהי אשה כשרה העושה רצון בעלה" (תנא דבי אליהו רבא פ"ט – בשינוי לשון).

ועומק הענין בזה, שאין אלו שני ענינים נפרדים, אלא הא בהא תליא: כדי שתבואנה לידי גילוי המעלות שבאשה – הרי זה דוקא על ידי שהיא "מקבלת" מהאיש ובטלה אליו.

וזהו הרמז בדברי רש"י כאן לענין מרים (ראה שער הפסוקים שמות ב, ד. הגהות מהרח"ו לזח"ב יב, א – בשייכותה של מרים לספירת המלכות), שאף שכוונת הכתוב היא להדגיש גודל מעלתה של מרים, שדוקא היא זו שניבאה על לידת משה ולא אביה עמרם (ואחיה אהרן), דבר המדגיש שיש בה גדולה יתירה אפילו ביחס למשה רבינו –

הרי ביחד עם זה התואר "אחות אהרן" מדגיש את זה שהיא בטלה וטפלה לאהרן, שהוא מסר נפשו לתקן ולכפר את דיבורה;

כי כן הוא הסדר באשה, שבכדי לגלות מעלותיה מוכרח להיות אצלה תנועה של "קבלה" והתבטלות כלפי האיש, ודוקא כך זוכה שמתגלות בה כל מעלותיה עוד באופן יותר נעלה מהאיש, והיא משפעת ממעלותיה אליו.

מה שמע הקב"ה "בתוך" תלונות ישראל?

ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים, ובוקר וראיתם את כבוד ה' בשמעו את תלונתכם על ה' (טו, ו-ז)

יש לתמוה, מדוע נאמר "בשמעו את תלונותיכם על ה'" בהמשך ל"ובוקר וראיתם את כבוד ה'", הרי תלונותיהם של בני ישראל על הקב"ה אינן סיבה לכאורה שיזכו לראות את כבוד ה', אלא התלונות הן סיבה שלא יזכו לזה ח"ו, וא"כ מדוע נאמרו תיבות אלו בהמשך ל"וראיתם את כבוד ה'" (וראה גם רמב"ן כאן פסוק ו)?

ויש לבאר:

תלונותיהם של בני ישראל כללו דבר והיפוכו:

מחד גיסא ביקשו ישראל את צרכיהם בסגנון של תלונה, שזוהי הוכחה שלא התנהגו כראוי, אמנם, מאידך גיסא, בתוכן תלונותיהם, שתבעו ובקשו צרכיהם מהקב"ה, מודגש שמאמינים הם שהקב"ה יבוא לתת להם צרכיהם, ושהוא ית' הזן ומפרנס לכל, ולכן הוא זה שצריך לבקש ולתבוע ממנו מזונם. ולכן גם תשובתו של הקב"ה התחלקה לשני חלקים:

על התלונה וטענתם "מי יתן מותנו גו" כי הוצאתם אותנו אל המדבר גו" (לעיל שם, ג) ענה הקב"ה "ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים", והיינו שהקב"ה ישלול את התלונה בזה שיראה ויוכיח "כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים".

אמנם, על מה שתבעו שהקב"ה צריך לזון ולפרנס אותם (ראה באריכות מלבי"ם כאן), שזה מראה על אמונתם בה' – על זה נענו שיתנהגו עמם הקב"ה באופן של "מדה כנגד מדה", ובשכר שגרמו לנחת רוח אצל הקב"ה כאשר "שמעו" – "בשמעו" – בתוך תלונותיהם את אמונתם שהוא ית' הזן ומפרנס לכל, יזכו לזה ש"ראיתם את כבוד ה'".

איך יתכן שירצו ישראל לחזור למצרים?

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה (יג, יז)

לכאורה צריך ביאור, מדוע מתחיל הכתוב בלשון "ויהי בשלח פרעה את העם", הרי כדי לבאר הטעם ש"לא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים" די בהקדמה שהיו ישראל בדרך, והול"ל "ויהי בצאת ישראל ממצרים" וכיו"ב?

ויש לבאר:

בהמשך הכתוב נאמר שהטעם ש"לא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים" הוא "כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה". ולכאורה תמוה ביותר, מהו החשש שבני ישראל ירצו לחזור למצרים, הרי בהיותם במצרים סבלו צרות רבות, ופרעה שיעבד אותם בעבודת פרך, וגם הילדים הקטנים השקיע פרעה בבנין (סנהדרין קיא, א), ועד שהי' רוחץ בדמם (פרש"י שמות ב, כד), וא"כ כיצד יש מקום לחשש שירצו לשוב מצרימה?

וזהו שמקדים הכתוב "בשלח פרעה את העם", שפירושו שהיו כאלה מבני ישראל שלא רצו לצאת ממצרים, עד שפרעה הוצרך לשלחם בעל כרחם, וכמו שנאמר "כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו" (שמות ג, א. וראה תורת מנחם חמ"ב עמ' 116 אילך מה שנתבאר בפירוש כתוב זה).

וזהו ש"לא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים" כי מכיון שהיו כאלה שמלכתחילה לא רצו לצאת ממצרים, הנה בנוגע אליהם ישנו החשש "פן ינחם העם גו" ושבו מצרימה".

יינה שר תורה

עבודת ה' על פי הפרשה

חמישה עשר בשבט – תענוג בעבודת ה'

עבודת ה' של יהודי הולכת מן הקל אל הכבד, מחיל אל חיל. כל משך ימי חייו הולך הוא ומתעלה בלימוד התורה, באהבת ויראת ה', ובקיום המצוות.

והנה, התענוג בעבודת ה', שהאדם ילמד תורה ויקיים מצוות מתוך הנאה וחשק, נראה כדבר השייך דווקא לדרגות נעלות בעבודת ה'. תענוגו של האדם בתחילת העבודה הוא בעניינים גשמיים, ורק לאחר שהאדם עבד את ה' במשך שנים רבות, הוא מתעלה ומתעדן, עד שיכול להתענג ולהינות מענייני רוחניות.

במאמר שלפנינו, העוסק בחמשה עשר בשבט, ר"ה לאילן, יתבאר כיצד התענוג בעבודת ה' נדרש ואפשרי גם בשלבים ראשונים של העבודה, ומהי ההתבוננות הדרושה כדי לעורר תענוג זה.

אכילת פירות ברוחניות

חמשה עשר בשבט הוא ראש השנה לאילנות, ומנהג ישראל, ש"תורה היא" (ראה תוד"ה נפסל מנחות כ, ב), שאוכלים ביום זה מיני פירות של אילנות (מג"א או"ח סי' קלא סקט"ז. ועוד), ובפרט אלו שנשתבחה בהם ארץ ישראל: "חטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון . . . זית שמן ודבש" (עקב ח, ח).

והנה, ארץ ישראל נשתבחה בשבעה מינים, חטה ושעורה, וחמשה מיני פירות, והחיטה והשעורה מעלתן גדולה, שהרי נמנו תחילה בכתוב, אך מכל מקום עיקר המנהג בחמשה עשר בשבט הוא באכילת פירות, שהרי הוא ר"ה לאילן דווקא, וכפי שמודגש גם ב"תיקון" שנוהגים לומר בט"ו בשבט אצל עדות הספרדים, שהעיקר הוא בנוגע לפירות האילן.

ומובן, שמנהג אכילת הפירות יש לו תוכן פנימי בעבודתו הרוחנית של האדם, ובחמשה עשר בשבט יש לו לאדם להוסיף בעבודה מיוחדת זו, וכפי שיתבאר.

לעבוד את השי"ת עם הכח הנעלה ביותר בנפש

ההפרש העיקרי בין חטה ושעורה לבין פירות האילן, הוא שהדגן הכרחי לקיומו של האדם, וכפי שנאמר "ולחם לבב אנוש יסעד" (תהלים קד, טו), ולעומת זאת, פירות האילן הם לתוספת תענוג.

וכפי שמודגש בנוסח הברכה "בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שבראת להחיות בהן נפש כל חי", וכתב הבית יוסף (בביאור דברי הטור או"ח סי' רז. וראה גם שו"ע אדמו"ר הזקן שם ס"ב) ש"חסרונן" קאי על "דברים שהם הכרחיים לצורך קיום חיותן כמו לחם ומים", ואילו "להחיות בהן נפש כל חי", קאי על דברים "שאינם הכרחיים לצורך קיום חיותן, ואינם אלא להתענג, דהיינו פירות וכיוצא בהם".

ומשמעות הדברים בעבודת ה' היא, שחטה ושעורה מורים על עבודה המוכרחת לאדם, שעובד עבודתו מחמת הכרח וחיוב, ואילו פירות האילן מורים על עבודה מתוך תענוג התעניינות וחשק.

וזוהי שלימות העבודה של יהודי: לא זו בלבד שעושה את המוטל עליו, לומד תורה ומקיים מצוות, וגם את ענייני הרשות עושה בהתאם לציווי התורה "כל מעשיך יהיו לשם שמים" (אבות פ"ב מ"ב), אלא עליו לעשות עבודתו מתוך תענוג, הכח הנעלה ביותר שבנפש.

"אילן" של תענוג מיד ב"ראש השנה"

והנה, בפשטות עבודת ה' מתוך תענוג שייכת לדרגות גבוהות ונעלות בעבודת ה', ולא לתחילת העבודה שאז עושה האדם מצד החיוב וההכרח, אולם, חמשה עשר בשבט מלמדנו שתענוג בעבודת ה' שייך ונדרש כבר בתחילת העבודה.

הדבר טמון בלשון המשנה "ראש השנה לאילן":

"אילן" מסמל את הצמיחה בעבודת האדם. אמנם הצמיחה שייכת בכל מין הצומח, אך עיקר השלימות של הצמיחה היא דווקא באילן שגדל הרבה (ראה מלכים א ה, יג. תורת חיים בראשית כא, ב).

וכאשר אומרים "ראש השנה לאילן", הרי הדבר מורה על התחלת העבודה בעניין הצמיחה, שזה עתה התחיל עבודתו לעלות מחיל אל חיל בעבודת ה', ולעת עתה דרגתו נמוכה ביותר.

ואף על פי שמדובר על "ראש השנה לאילן", ואוחזים אך בתחילת העבודה, מכל מקום נוהגים לאכול את פירות האילן, המורים על תענוג וחיות בעבודת ה'!

התענוג הנפלא ב"מודה אני"

עבודה זו של תענוג כבר בתחילת העבודה, שייכת גם בכל יום ויום, ב"ראש השנה לאילן" שבכל יום:

כאשר מתעורר האדם משנתו, הרי זה "ראש השנה לאילן", כי כלילה הי' האדם בבחינת דומם, וכאשר מתעורר מתחילה אצלו תנועת הצמיחה בכל ענייני טוב וקדושה, ומכיוון שאך התחילה עבודת היום, הרי זה "ראש השנה לאילן", תחילת עבודת הצמיחה.

והעבודה הראשונה הנדרשת מיהודי, היא אמירת "מודה אני לפניך", וכבר בעבודה זו אפשר לדרוש שתהי' מתוך רגש של תענוג.

כאשר נייער משנתו, הרי מיד, אפילו לפני שאומר מודה אני, "יחשוב בלבו לפני מי הוא שוכב, וידע שמלך מלכי המלכים הקב"ה חופף עליו. . . כמו שכתוב שויתי ה' לנגדי תמיד.. ישים אל לבו שהמלך הגדול מלך מלכי המלכים הקב"ה עומד עליו ורואה במעשיו (שו"ע אדמו"ר הזקן מהדו"ת סי' א ס"ד-ה. מדברי הטור והרמ"א בתחילתם, ומו"נ ח"ג פנ"ב).

וכאשר חושבים לרגע קט על תוכן הדברים, אפילו בהתבוננות הקלה ביותר, מתעוררים ברגש של תענוג גדול ועצום:

הלא מדובר כאן אודות בן אדם, בשר ודם, ובפרט כפי שכל אחד יודע בנפשו פנימה את מעמדו ומצבו הרוחני האמיתי, ושוכב הוא בתחילת עבודת היום, ואפילו לא נטל ידיו ולא הספיק לומר מודה אני. כללו של דבר: עומד הוא במצב נחות ביותר.

ולמרות כל זאת, הנה "המלך הגדול, מלך מלכי המלכים הקב"ה", ש"מלא כל הארץ כבודו", מקדים ובא (ראה ברכות ג, א) בכבודו ובעצמו, ו"עומד עליו" כביכול סמוך למיטתו. להקב"ה יש עולמות אין מספר, עולמות רוחניים נעלים וקדושים, ומכל מקום "מניח העליונים ותחתונים ומייחד מלכותו. . . עליו בפרט", ו"נצב עליו. . . ומביט עליו, ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי" (תניא פמ"א).

אפילו פשוט שבפשוטים יודע שאם יש עולם גדול מלא בברואים, הרי אין דבר עושה את עצמו ויש בורא לעולם, ואפילו הוא בשכלו הדל מבין שאם העולם כה גדול ונפלא, הרי בורא העולם צריך להיות גדול ביותר וביותר!

ואותו בורא עולם, שלגדולתו אין חקר, נצב סמוך למיטתו של אדם נחות בתחילת עבודתו, קודם נטילת ידיים, כאשר אסור לו להזכיר שם מז' שמות הקדושים, ומביט עליו לראות אם עובדו כראוי, ואם יאמר מודה אני באופן הראוי והרצוי, וכאשר עושה כן, הנה בורא כל העולמות מתענג ונהנה כביכול מהנהגתו, "נחת רוח לפני שאמרתיו ונעשה רצוני".

והתבוננות זו, מעוררת התפעלות עצומה, ותענוג גדול ביותר – זה עתה נייער משנתו, ומיד עומד ונצב עליו מלך מלכי המלכים הקב"ה ומביט עליו וממתין להתענג מעבודתו!

ועל כן, אינו יכול "להתאפק" אפילו שיטול ידיו תחילה, והוא מכריז מיד, מתוך תענוג עצום: "מודה אני לפניך מלך חי וקים".

וכי משום שהסוס אינו רואה, המלאך אינו מלאך?!

ואף שבעיני בשר אינו רואה כל זאת, ואין זה אלא בעין שכלו והתבוננותו, הרי אין זה צריך למעט ברגש ההתפעלות והתענוג.

וידוע הסיפור (ראה תורת מנחם ח"ח עמ' 136. וש"נ), שפעם אמר "משכיל" אחד, פורק עול, לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, שאם ה' רואה בעיניו ממש מלאך, ה' גם הוא מאמין בעיניו מלאכים ונשמות, וענהו הרבי במשל: נוסעים אנו עתה במרכבה הרתומה לסוסים, והנה, אנו מחשבתנו להגיע למחוז חפצנו בהקדם, אך הסוסים מחשבתם היא שבמרוצתם ישיגו את

התבן התלוי לפנייהם, ואינם יודעים כלל אודות מחוז חפצם של הנוסעים. אך בוודאי שאידיעת הסוסים אינה משנה את מטרת הנסיעה האמיתית.

וסיים הרבי: וכי משום שהסוסים חושבים רק אודות התבן, המלאך אינו מלאך? ...!

וממילא, יודע היהודי שהמציאות האמיתית אינה "מה שהסוס חושב" - מה שנראה רק לעיניים הגשמיות, אלא מה שכתוב בספרים שהקב"ה מניח העליונים והתחתונים ונצב עליו ובוהן כליותיו ולבו וממתין להתענג מה"מודה אני שלו", בבחינת פירות האילן.

שיחות קודש

"להחיות בהם נפש כל חי"

אעפ"כ, צריך הוא לדעת שאין להסתפק ואין להיות מונח בתענוג הגשמי דאכילת פירות האילנות, אלא צריך להשתדל שכח התענוג שלו יהי מונח בעינים נעלים יותר.

...ומובן בפשטות שגם כאשר יהודי אינו מונח בתענוג הגשמי - נותן לו הקב"ה את כל עניניו הגשמיים באופן הכי נעלה, ובאופן של תענוג כו', ובלשון הרמב"ם "כל המעדינים מצויין כעפר", אלא שאין זה תופס מקום אצלו כלל - "כעפר".

ה"תענוג" הנכון בנתינת צדקה

...כאשר מדובר אודות עריכת "דינער" וכיו"ב - אין להסתפק בזה שנאסף סכום מסויים, ולהכנס להתפעלות גדולה מסכום הכסף שנאסף - כי כאשר עושים חשבון עבור איזה מטרה נאסף הכסף - במה נחשב סכום זה - הרי זה פחות יותר מאשר "פערל-גרופן" במרק!!

ועפ"ז מובן שאין להסתפק בזה שחושב שהגיע כבר לתכלית השלימות, כי כבר אסף סכום כסף גדול, ובמילא יכול ללכת לישון מתוך תענוג - כי אפילו כאשר ינצל את כחותיו (כפי שהם עתה) יוכל להשיג כמה פעמים ככה, הן בנוגע לענינים גשמיים, והן בנוגע לענינים רוחניים, ועאכ"כ כאשר ישנו הענין ד"הקב"ה עוזרו.

'פנינים' אמיתיים ולא במרק

...בנוגע לכללות ענין התענוג - יש להבהיר פרט חשוב (אף שכבר דובר בנוגע לפרט זה פעמים רבות):

יהודי הוא בעל בחירה, ויכול לבחור להתענג באיזה ענין שרוצה - ומפני צוק העתים כו' ישנם כאלו המנצלים את ענין התענוג עבור דברים פחותי הערך ביחס לאותם דברים שעבורם היו יכולים לנצל את ענין התענוג.

וכידוע פתגם כ"ק מ"ח אדמו"ר, שכאשר מדברים בנוגע ל"פנינים" ("פערל") - צריכים להיות מונחים ב"פנינים" אמיתיים, אבנים טובות שנושאים על הצוואר לנוי, ולא להיות מונחים ב"גריסים" שבתוך המרק ("פערל-גרופן").

זאת אומרת: למרות שישנו תענוג מאכילת "פערל-גרופן", אין להסתפק ח"ו בתענוג זה, ולא צריכים להיות מונחים בענין זה, אלא צריכים לנצל את ענין התענוג עבור ענינים נעלים יותר - "פנינים".

וכן בנוגע לכללות הענין דחמשה עשר בשבט: הן אמת שישנו מנהג לאכול פירות האילנות, ואכילה זו גורמת לאדם הנאה ותענוג (בדוגמת אכילת "פערל-גרופן"), והאכילה קשורה עם אמירת ברכה לפני' ולאחרי', וא"כ יכול הוא לאכול פירות האילנות ולהתענג מהם וכו',

מנוחה ובלי קשיים, הרי העצה לזה הוא שיפעל על עצמו להחליט בתוקף לעבוד עבודתו מבלי להתפעל מקשיים, ולהיות מוכן אפילו למלחמה בעת הצורך, כך שאין חשש ש"בראותו מלחמה" יתיירא וישוב ל"מצרים". ודי בהחלטה זו כשלעצמה, שלא יהי צורך להביא אותו לידי נסיון ומסירת נפש, אלא ההנהגה עמו מלמעלה היא בנחת ומנוחה ובדרך "קרוב".

ה"אומנות" שהורישו האבות לכל אחד מישראל

ויצעקו בני ישראל אל ה'

תפשו אומנות אבותם, באברהם הוא אומר אל המקום אשר עמד שם, כיצחק לישוה כשדה, כיעקב ויפגע במקום (יה. י. רש"י)

יש לבאר ההוראה בעבודת האדם לקונו:

ישנם כאלה, שכאשר מסתכלים עליהם מבחוץ הרי זה נראה שאין להם שייכות כלל לתורה ולתפילה, ובמילא חושבים שאין לנסות להשפיע עליהם להתקרב לעבודת הקב"ה, כי ר"ל אינם שייכים לזה כלל.

ועל זה באה ההוראה מלשון רש"י "תפשו אומנות אבותם":

צעקת ישראל אל הקב"ה היא ה"אומנות" של כל אחד מישראל, שהרי זוהי האומנות של האבות של כל ישראל, וא"כ ברור שאומנות זו באה בירושה לכל אחד ואחד.

אלא, שישנם ש"אומנות" זו היא בגלוי אצלם, וישנם כאלה שלעת עתה "אומנות" זו של תפילה הוא בהעלם, אבל בעצם ובפנימיות, גם אצלם הרי זו היא ה"אומנות" שלהם.

ובמילא, אין להתחשב במה שנראה בחיצוניות, שהזולת אין לו שייכות לתורה ולתפילה, אלא יש לעסוק עמו, כך שגם אצלו לא תהי' אומנות זו רק בפנימיות נפש, אלא אומנות זו תתגלה מההעלם אל הגלוי.

כיצד יבוא האדם שלא יהיו לו קשיים בעבודת ה'?

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה וישבו מצרימה (יג, יז)

בענין זה רואים דבר נפלא באופן הנהגתו של הקב"ה עם בני - שאפילו כאשר מדובר אודות אלו מבנ"י שיצאו ממצרים רק בגלל שפרעה שלח אותם משם (ראה לעיל במדור "עיונים וביאורים קצרים"), הנה לולי החשש "פן ינחם גו", ה' הקב"ה מנהיג גם אותם לארץ ישראל בדרך הקרובה והמהירה יותר.

יש לבאר ההוראה מזה בעבודת האדם לקונו:

"מצרים" שהיא "ערות הארץ" מורה על מיצרים וגבולות רוחניים, ומצב ירוד בעבודת ה'. וגם יהודי שמצבו הרוחני הוא באופן שחסר אצלו הרצון לצאת מ"מצרים" הרוחנית, עדיין מתנהגים עמו מלמעלה באופן של תכלית הטוב.

ואם רואה אדם מצב של קשיים בעבודתו לקונו, צריך הוא לדעת, שזהו רק בגלל החשש ש"בראותו מלחמה" יתיירא וישוב מצרימה, ולא ירצה להתמודד עם הקשיים שישנם בדרך לקבלת התורה. וכיון שמלמעלה רוצים לעורר אצלו את העבודה שמצד פנימיות הנפש, לכן לא מנהיגים אותו במנוחה ובדרך קרובה, אלא מעמידים בפניו נסיונות שונים, שעי"ז מתעוררים אצלו כחות מפנימיות הנפש לעבוד עבודתו מבלי הבט על כל הקשיים.

שהרי זוהי תכלית הנסיונות, כמ"ש "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם בכל לבבכם גו" (פ' ראה יג, ד), היינו, לא בגלל שחסרה ח"ו אצל הקב"ה הידיעה אם יוכל לעמוד בנסיון, אלא בכדי שע"י הנסיון יתעורר אצל האדם ההרגש ד"הישכם אוהבים גו" (ראה לקו"ת ראה יט, רע"ג. ובכ"מ), וכך יוכל לצאת ממצרים הרוחנית ולעבוד עבודתו כראוי.

ואם רוצה אדם שיתנהגו עמו מלמעלה בדרך של

הידושי סוגיות

עיון ופולפל בסוגיות הפרשה

קיום מצות תלמוד תורה לעת"ל

יבאר אופן קיום מצות ת"ת בשלימות וגדר הלימוד באופן ד"כתר תורה", ע"פ הדיוק בדרשות מן הפוסקים שהביא הרמב"ם בהל' ת"ת; עפ"י יבאר התנאים הדרושים לזה בדרך היגיעה בלימוד התורה; ובוזה יתמקד לשונות הרמב"ם בנוגע לריבוי החכמה בכיאת המשיח

והנראה בזה, דאיתא בגמרא (יומא עב, ב): א"ר יוחנן שלושה זרים הן של מזבח ושל ארון ושל שולחן, של מזבח זכה אהרן ונטלו, של שולחן זכה דוד ונטלו, של ארון עדיין מונח הוא כל הרוצה ליקח יבוא ויקח, שמא תאמר פחות הוא (של ארון), ת"ל "בי מלכים ימלוכו". ופרש"י, דקאי אג' כתרים, דשל מזבח הוא כתר כהונה, ושל שולחן הוא כתר מלכות דהשולחן רומז לעושר המלכים, ושל ארון הוא כתר תורה, וזהו שדרשו דהתורה העידה על עצמה "בי מלכים ימלוכו" וגדול הממליך מן המלך.

והרמב"ם בחבורו הביאה ג"כ לדרשה זו (הל' ת"ת רפ"ג), וז"ל: בשלושה כתרים נכתרו ישראל, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. כתר כהונה זכה בו אהרן שנאמר (פינחס כה, יג) "והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהונת עולם", כתר מלכות זכה בו דוד שנאמר (תהלים פט, לו) "זרעו לעולם יהי וכסאו כשמש נגדי", כתר תורה הרי מוכן ועומד ומוכן לכל ישראל שנאמר (ברכה לג, ד) "תורה צויה לנו משה מורשה קהילת יעקב" – כל מי שירצה יבוא ויטול. שמא תאמר שאותם הכתרים גדולים מכתר תורה, הרי הוא אומר . . . הא למדת שכתר תורה גדול

בסיום ספר היד, האריך הרמב"ם לתאר מצב העולם לאחר ביאת משיח, וזה לשונו בהלכה שבחנותם חיבורו: ובאותו הזמן לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות, שהטובה תהי' מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויין כעפר, ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר (ישע' יא, ט) "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

והנה, מה שהדגיש הרמב"ם דבזמן ההוא תגדל חכמתם של ישראל כו' – מובן, שזהו בעיקר בהנוגע לאופן לימוד התורה הק', ד"היא חכמתכם ובינתכם גו'", וכמו שהקדים בהלכה שקודם לזה דלעתיד יהיו פנויים ישראל לעסוק "בתורה ובחכמתה". ועפ"י יש לומר, דבמתק לשונו רמז כאן הרמב"ם לאופן קיום מצות תלמוד תורה דלעתיד, על יסוד מה שביאר כבר בהלכות תלמוד תורה.

1. לכבוד יום תגדול, זה היום עשה ה' נגילה ושמחה בו, בו יסיימו רבבות אלפי ישראל את לימוד ספר משנה תורה להרמב"ם בלימוד "הרמב"ם דיומי", ביום חמשה עשר לחודש שבט – ראיו להציג כאן ביאור בלשון הרמב"ם בסיום ספרו, בקשר לירידת התורה של ישראל בימות המשיח.

קולו כו'. אמנם בנוגע לתנאים אלו לא הדגיש דעי"ז נעשה מוכתר בכתר תורה, וצלה"ב טעם החילוק בין סוגי התנאים, ומה טעם רק ג' התנאים האמורים הם המוכרחים ע"מ להיות מוכתר בכתר תורה.

והביאור בזה, דהלימוד הנדרש בכדי "לקיים מצוה זו כראוי", ולהיות מוכתר בכתר התורה, זהו כאשר לימוד התורה ע"י האדם נעשה אצלו באופן כאילו הוא מוכתר ומסובב בהלימוד מכל צד ופינה, היינו שבלימודו אין מעורב שום עסק אחר ומשקיע עצמו בהתורה עד שבזה הוא כל מעיינו. היינו, דלא זו בלבד שמונע עצמו בפועל מכל עסק בענין אחר מלבד לימודו, כי אם יתירה מזו, שלימודו הוא המקיף כל עסק שכלו ודעתו, ואינו יכול לנתק עצמו מהתמדתו בלימודו בכל עת.

וענין זה הוא כאשר מקיים דוקא ג' התנאים הנ"ל, דבאם מסיח דעתו לענין אחר, מוכח שלא השקיע כל דעתו בהלימוד. ועד"ז מי שדוחה לימודו לאחר שיקבץ ממון או יפנה מעסקיו, הנה אף שמוכן שכוונתו רצוי, שבדעתו ללמוד אח"כ במנוחת הדעת, מ"מ, בזה גופא שישנה אצלו אפשריות להפסיק לימודו אפילו לשעה קלה, מבורר שאי"ז עדיין לימוד באופן ד"עשה תורתך קבע". וכ"ה בנוגע להתנאי הג', שמי שמפסיד אפילו לילה אחד מלימודו, הגם שאינו מבטל זמנו בזה ואפשר שישלים חסרונו ביום, אעפ"כ, מכיון ש"אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה" (כמ"ש הרמב"ם שם), הנה מי שיקר אצלו ביותר הלימוד ובזה הוא כל מאורו, לא ייותר אפילו על לילה אחד.

ורמז ענין זה במה שבחר להקדים הדרשות הנ"ל גבי כתר כהונה ומלכות, דבזה הדגיש שכוונתו בהענין ד"כתר" כאן, הוא

משניהם. ונראה דהמקור לדברי הרמב"ם הוא מגמ' הנ"ל, וכמ"ש הכסף משנה שם.

וצריך להבין הטעם שבחר הרמב"ם בהפסוקים הללו דוקא בדרשתו לענין כתר כהונה ומלכות, דבנוגע לכתר מלכות תמוה מה שלא הביא אותו הכתוב שהזכירו בהלכות מלכים (פ"א ה"ז) גבי זכיית דוד בכתר המלכות לו ולבניו עד עולם - "כסאך יהי נכון עד עולם" (שמואל ב ז, טז). וגם בכתר כהונה תמוה ביותר מה שהביא ממרחק לחמו מן הפסוק שנאמר גבי פיהם, ומפני מה לא הביא מן הכתובים דמירי בכהונת אהרן דבי' קאי, שרבו הפסוקים המפורשים ע"ז, כגון "ברית מלח עולם הוא גו' לך ולזרעך אתך" (קרח יח, יט), שהביאו רש"י על הדרשה שבש"ס הנ"ל.

והענין בזה, בהקדם עוד דיוק בדברי הרמב"ם לאח"ז שם (ה"ו-ז. הי"ג), שהביא ג' תנאים ל"מי שנשאו ליבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה": (א) שלא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על ליבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת. (ב) שמא תאמר עד שאקבץ ממון אחזור ואקרא, עד שאקנה מה שאני צריך ואפנה מעסקי אחזור ואקרא, אם תעלה מחשבה זו על ליבך אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם. (ג) מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחת מהן בשינה ואכילה כו' אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה.

ולבד מג' תנאים אלו, הוסיף בשאר ההלכות דפרק זה (ה"ח-ט. הי"ב) עוד כמה תנאים על מנת שדברי התורה יהיו "מצויים וקיימים" אצל האדם, דלא בגסי הרוח היא מצוי, וכן שיסיר התאוות ותענוגי הזמן מליבו, וגם שלא ירפה עצמו בד"ת, וישמיע

מודגש שענין הכהונה נתקשר באהרן וזרעו עד שא"א לבטלו ממנו גם במי שנפסל לכהונה.

והקדים כ"ז על מנת להדגיש הגדר דלימוד באופן של "כתר תורה", כנ"ל בארוכה.

וזהו שהמשיך הרמב"ם בנוגע למעלת "כתר תורה", והביא ע"ז דוקא הכתוב ד"מורשה קהילת יעקב" שלא הובא שם בגמ', דבזה נרמז שהכונה היא ע"ד התקשרות דאהרן ודוד בכהונה ומלכות, שנמשכת בירושה לכל זרעם.

ועפכ"ז מה ינעם דיוק לשון הרמב"ם בהלכה שבסיום חיבורו, גבי גודל המדריגה דלימוד התורה לעתיד, ד"ל שרמז רמז בזה לקיום מצות ת"ת "כראוי" ולהיות מוכתר בכתר תורה, שרק לעתיד יוכל כל אדם לזכות לזה, דכיון שלא תהי' ביד האדם דאגה מצרכיו הגשמיים ו"הטובה תהא מושפעת הרבה כו'", יוכל להשקיע כל מעיינו ומרצו בתלמוד תורה, שזהו שכתב "לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" – דלכאורה קצת צ"ב הדגשתו בלשון "לא.. אלא", שבדרך כלל הוא לעיכובא (תוד"ה מתני' – מנחות פג, סע"ב), וא"מ מה נתכוון לשלול בזה, ועוד זאת שהוסיף מיעוט בתיבת "בלבד" – די ש לומר שבזה ר"ל שיגיעו למעלת לימוד התורה באופן ד"כתר תורה", שיהי' לימודם בלא שום כוונה זרה המעורבת בזה, כמו "לידע את המעשה אשר יעשון" וכיו"ב, כ"א לימוד "לשמה" רק מצד טבעם שיהיו שקועים ו"מוכתרים" בלימוד התורה בקשר בל יינתק, עד שיהי' כל "עסקם" ומגמתם בזה.

שהדבר המדובר נעשה כ"כתר" אל האדם, ולא לפרט מסויים בהמלכות או הכהונה.

דהנה, גם קודם לדוד הי' כבר ענין המלכות בישראל ע"י שאול המלך, ורק שדוד זכה במה שענין המלכות נעשה מובטח ונצחי רק לו, היינו שענין המלכות הוא בקשר בל ינתק עם דוד להיות שנעשה "מוכתר" בענין המלוכה, וכנ"ל בהפירוש בענין ה"כתר" כאן הוא שהאדם נעשה מסובב ומוקף בהדבר עד שכולו שייך אל הענין שבו הוא "מוכתר", ועד שא"א לנתקו ממנו (על דרך הענין דהיסח הדעת בת"ת, כנ"ל). ורק מצד מה שהוכתר דוד בהמלכות עד שא"א לנתקה ממנו, לכן עוברת בירושה רק לזרעו אחריו.

ומטעם זה, הביא ע"ז הרמב"ם דוקא הפסוק "זרעו לעולם יהי' וכסאו כשמש נגדי", דבהפסוק שהביא בהל' מלכים לא נזכר בפירוש ירושת המלכות לכל זרעו אחריו, ודוקא בכתוב זה נאמר כן, שדוקא בזה מודגש דהמלכות נתקשרה בקשר בל יינתק, שלכן עוברת בירושה לזרעו העומד במקומו.

ועד"ז הוא בענין הכהונה, דעבודת הכהונה כבר היתה בעולם עוד קודם שהובטחה רק לאהרן ובניו, וזכיותו לא היתה בהכהונה עצמה, כ"א במה שנעשית לו כ"כתר" בקשר בל יינתק, שלכן עוברת בירושה לכל זרעו אחריו. ולכן הובא ע"ז דוקא הכתוב שנא' גבי פינחס, דמבואר בספרים (ראה צפ"נ עה"ת ר"פ פינחס, מקידושין פו, ב), שמכתוב זה למדו שאף זרע אהרן שפסול לכהונה – עבודתו שעבד כשרה ואינו פוסל במקדש להיותו כהן, דבזה דוקא

הגרעין, הפרי והאילן – בעבודת החינוך

שלום וברכה!

קבלתי בשמחה את הציורים שלכם עם מכתב המורה והגננת...

הציורים והמכתב הגיעו לידי לפני ההילולא (יארצייט) של כ"ק מו"ח אדמו"ר, והמענה שלי נכתב ערב ט"ו בשבט, ראש השנה לאילנות.

והרי גם בציורכם ראיתי ילדים וילדות ואילנות ופרחים.

ולקשר את כל העניינים האלה, אזכיר לכם החיבה והאהבה היתרה שרחש כ"ק מו"ח הרבי לכל בני ובנות ישראל, הגדולים עם הקטנים, ובפרט הקטנים אשר דאג לחינוכם ולטובתם בכל מקום שהם, ובכל ילד וילדה ראה שתיל העתיד לגדול ולהיות עץ-פרי הדר נושא פירות טובים ונחמדים.

אמנם דבר זה תלוי ברצונם ועבודתם של הילד והילדה, והמשל לזה הוא האילן. כשנוטעים גרעין או שתיל רך, צריך לשמור עליו מעשבים רעים וכל מיני מזיקים, ולהספיק לו מים וכולי, עד אשר יגדל ויהי' לאילן נושא פירות טובים. והוא הדבר בכל ילד וילדה, אשר אמר השם יתברך על ידי נביאו שהם "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר".

והנה הבורא יתברך נטע בתוכם נשמה קדושה, חלק אלוהה ממעל ממש, ועליכם לשמור "גרעין" אלוהי זה מעשבים רעים ומזיקים, זאת אומרת מחברים בלתי הגונים, ולהספיק לו מים חיים, ואין מים אלא תורה, תורת חיים, ומצוותי' שחיים הם לעושיהם, ואזי יתן ויחזור ויתן לכם השם יתברך ברכתו שתצליחו להיות "אילנות" נושאי פירות טובים ומשובחים, לשמחת הוריהם ומוריהם ולגאון ולתפארת עמנו, עם בני ישראל.

בברכה להצלחה ולבשורות טובות.¹

להשתדל ולהשתדל בשביל הטבה קלה בחינוך!

אמר הכתוב "כי האדם עץ השדה", ורואים אנו אשר שינוי איזה שהוא, אפילו קל, בגרעין, משנה את האילן הצומח מהגרעין מן הקצה אל הקצה. וכן הוא בחינוך הילד, ולכן אפילו בשביל הטבה קלה בחינוכו כדאי להשתדל ולהשתדל, וכ"ש אם החינוך דורש תיקון בעניינים עיקרים העלולים להשפיע על הילד במשך כל ימי חייו.

וחזקה לתעמולה ופעולה הנעשית באמת שאינן חוזרות ריקם.²

להביט על עצמם כשלוחיו של הקב"ה

ובפרט בהנוגע להנוער, כי האדם עץ השדה, אשר כל שנוי קל בשתיל אילן רך, ועל אחת כמה וכמה בגרעין יכול להשפיע על כל מהלך חיי האילן לטוב או למוטב ח"ו, וביחוד בימינו אלה, אשר לא ברחוב בלבד נושבות רוחות הרסניות, אלא שחדרו ג"כ למוסדות חינוך ואפילו לשיבות, הרי גדולה פי כמה האחריות (ובדרך ממילא גם הזכות) של כל אלה שבידם להשפיע וקולם נשמע בין הנוער.

אשר מחנכים ובעלי השפעה אלה [צריכים] להביט על עצמם כשלוחיו של הקב"ה במקום פלוני ובזמן פלוני להאיר לברר ולוכך ולקדש את סביבתם בנר מצוה ותורה אור והמאור שבתורה.

שבכח מאור זה להחזיר למוטב אפילו את אלו שסטו מן הדרך עד קצה האחרון, וכמרו"ל (איכה רבה בתחילתו, פתיחה ב'), ואין לך דבר העומד בפני הרצון.³

לשמור על ה"גרעין" האלוהי מעשבים רעים ומזיקים

ילדים יקרים שי'

א. אטרות קודש ח"ב עמ' פב / ב. אטרות קודש ח"ה עמ' קצ / ג. אטרות קודש ח"ז עמ' שכד-ה

הדרכי החסידות

מתוך כתבי רבותינו נשיאי חב"ד

פעולת הגגן ושקידתו בהטבת הנטיעה

הגגן המעולה יודע הוא כי כל גידול האילן בזמירותיו, בעליו וברביו פירותיו וטוב טעמם, הכל כאשר לכל תלוי ביגיעתו ועמלו ושימת לבו על כל פרטי הדברים הנוגעים להאילן, הן בהעידור והן בההשקאה בעתו ובזמנו

חינוך והדרכה כגידול עץ השדה

חז"ל אמרו (סנהדרין יט, ב) "כל המלמד את בן חברו תורה כאלו ילדו", שנאמר "ואלה תולדות אהרן ומשה", וסמך ל' "ואלה שמות בני אהרן", לומר לך אהרן ילד ומשה לומד לפיכך נקראו על שמו, וכל לידה אי אפשר בלא עיבור והריון וחבלי לידה וטיפול עם הנולד לפי מה שהוא לטובתו.

וזכר לדבר, דבר העבודה עמל ויגיעה בהדרכת תלמיד וחנוכו, באר הכתוב "כי האדם עץ השדה", דגידול האדם חינוכו והדרכתו הוא בדומה לגידול עץ השדה שבא ע"י רוב עמל ויגיעה בחרישה והכשרת הקרקע שתקלט הזרע זרוע, ואז תתן את יכולה.

ידועה שיש זריעה ויש נטיעה ושתייהן צריכות חרישה, דבלא חרישה אי אפשר שתהיה איזה צמיחה מסודרת, ומרובה עבודת הנטיעה על עבודת הזריעה בעידור והשקה, אבל לעומת זה גדלה מעלת פירות הנטיעה על תבואת הזריעה כידוע כל ההבדלים שביניהם.

והנמשל יובן בתלמידים ואופן חנוכם והדרכתם, איש איש לפי מה שהוא, מהם בעלי עסקים וקובעי עתים לתורה, ומהם בעלי הוראה ויושבים באהלה של תורה.

הגגן המעולה יודע הוא כי כל גידול האילן בזמירותיו, בעליו וברביו פירותיו וטוב טעמם, הכל כאשר לכל תלוי ביגיעתו ועמלו ושימת לבו על כל פרטי הדברים הנוגעים להאילן, הן בהעידור והן בההשקאה בעתו ובזמנו.

אשרי התלמידים הנמצאים בידי מדריכים ומחנכים טובים, השמים לבם ודעתם על הטבת חנוך והדרכת תלמידיהם באהבה, אחוה וחיבה פנימית, ועם זה בכל תוקף עוז השגחה, בעינא פקחא על כל מדרך כף רגל וצעדיו ישמור, לחנכו לחכמו ולסעדו בעצה טובה איך להגביר הצורה על החומר.

(אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע ח"ג עמ' ש-שא)

שימת לב שלא יצמח אילן עקום

...דכתיב כי אדם עץ השדה, וכאילן הנטוע בכרם, אשר גורלו תלוי בעבודת ופעולת הגנן ושקידתו בהטבת הנטיעה, ושימת לבו על כל ענף וענף של האילן בעודו רך, והי' אם לא ישים לבו לזה, הרי יכול להיות כי במשך הימים יהי' אילן טוב נושא פירות, אבל גוף ועצם האילן עקום הוא (וציור יותר אמיתי הוא שיש בחושי בני אדם הנק' 'א קרומע קאפ' [=ראש עקום]). והיינו שמשכיל כל דבר בטוב, ביכולתו לחדש סברה טובה, אבל היא עקומה, יש חכמה בסברה ולפעמים גם יש בזה עומק, אולם היא עקומה כו'), וכן הוא האדם שהוא לומד תורה ויודע הרבה, אבל חסר לו יראת שמים כדי מדת ידיעתו, וגם אור התורה לא פעל בו בירור וצחצוח מדותיו, וכל זה הוא מהעדר שימת לב של המנהל או המדריך של המחונכים... (אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע ח"א ע' שג-ד)

צריכים להיות אילן נושא פירות – להאיר בזולת!

כשהסבא [רבנו הזקן] נסע ממינסק, אחרי הויכוח הידוע¹, התעכב בסמיליאן. שם היה מקום תורה והיו שם אברכים לומדים. במשך השבוע שהסבא שהה בסמיליאן עשה מנין שלם של אברכים חסידים, בתוכם רבי אברהם בירך מסמיליאן. האברכים היו מפורסמים בשמם הטוב בכל הסביבה.

כשרבי אברהם בירך בא בפעם הראשונה אל הסבא בליאזני ונכנס ל"יחידות", אמר לו הסבא:

- "כי האדם עץ השדה - אילן כשאינו עושה פירות, הוא נעשה אילן סרק. יכולים להיות יהודי-של-ש"ס ויחד עם כך - סרק ח"ו. צריכים להיות אילן עושה פירות. מה שוה תורתך ועבודתך כשעדיין לא הארת אור, להכניס אור באדם שני. אמר רבא דרחים רבנן הוין לי' בנין רבנן, כשעושים מיודע תורה - אוהב ה' ומראים לו דרך בעבודת ה' - הוין לי' בנין רבנן".

רבי אברהם בירך ישב אז בליאזני כמה שבועות. כשהלך לביתו לסמיליאן עבר דרך העיירה ליעפלי ונשאר שם זמן מה. ושם התחיל לעשות פירות ומפירותיו הראשונים היה החסיד ר' מרדכי ליעפליער.

(תרגום מלקוטי דיבורים ח"א עמ' קלב)

